

Tartalomjegyzék

1. fejezet

Kína puha lábnyomai Délkelet-Ázsiában: alkalmazkodás és versengés	9
A kölcsönös gyanakvástól a diplomáciai kapcsolatok felvételéig, 1950-1990	10
A „felpuhulástól” Kína magabiztos fellépéséig, 1990-2012.....	12
Agresszív diplomácia (2013-tól napjainkig)	14
Kína gazdasági szerepe Délkelet-Ázsiában	15
A kínai befektetések áthelyeződése.....	17
„Lator” segélyezés?	18
Kulturális terjeszkedés	21
Kilépés a nemzetközi porondra	23
Patinás kulturális értékek	24
A nyugati elméletek „elkínaiasítása”	26
A lábnyomok vizsgálata	27
Vitákat kiváltó lábnyomok.....	29
Ellentétes segélyezési elvek.....	31
Kína kulturális lábnyomai	32
Egy nagyszabású lábnyom: az „egy övezet, egy út” kezdeményezés.....	34
Irodalom.....	36

2. fejezet

Kína puha lábnyoma a külpolitikai arénában: nincs többé „rejtőzködés”?	45
Bevezetés.....	45
A „puha erő” fogalmának szociolingvisztikai értelmezése és a körülötte folyó viták	47
A hatalom természete és mértéke	47
Fogalomképzés, konstruktivizmus és „puha erő”	48
A puha erő mint szociolingvisztikai úton konstruált „igazság”	50
Kína puha lábnyomának kifejeződése a külpolitikai diskurzusban.....	51
A kínai külpolitika Hszi Csin-ping előtt	53
Kína „túlzott mértékű jelenléte” a nemzetközi porondon	53
A trend, a modell és a módszer.....	55
A „többpólusú világtól” a „harmonikus világig”: bizonytalan, alakuló kínai identitás	58
Kína keményebb válaszai Amerika „új egyensúlyteremtési” politikájára	59

Washington: új egyensúly és „előrenyomulás”	61
Peking: rejtőzködés helyett a „legfőbb érdekek” védelme?	62
A „kínai álm”: puha vagy kemény lábnyom?	64
A „növekvő hegemónizmussal” szembeni kínai fellépés	64
A „kínai álm” meggyőző ereje	66
Hszi hatalomgyakorlási eszközei és módszerei: kemények vagy puhák?.....	68
Összegzés: válaszútnál a kínai külpolitika	70
Irodalom.....	71

3. fejezet

Kína gazdasági offenzívája és az általa kiváltott elégedetlenség

Délkelet-Ázsiában: halványuló lábnyomok Mianmarban	77
Bevezetés.....	77
Gazdasági offenzíva és befolyás	79
A kritikus esetek módszerével végzett kutatásról	81
Kína és Mianmar kölcsönös függőségi kapcsolatai	84
Kína gazdasági jelenléte Mianmarban.....	84
A gazdasági befolyás összetett mutatószáma.....	89
Kína és Mianmar fokozódó eltávolodása	91
Kína és Mianmar szavazatainak alakulása az ENSZ közgyűlésein	92
Közösségi ellenállás Kína jelenlétével szemben Mianmarban	95
Összegzés	100
Irodalom.....	101

4. fejezet

Kína gazdasági jelenlétének politikai aspektusai Malajziában.....

Bevezetés.....	105
Malajzia és Kína gazdasági kapcsolatai.....	107
Kereskedelem.....	108
Pénzügyek	110
Turizmus.....	111
Malajzia befektetései Kínában	112
A kínai-maláj gazdasági és kereskedelmi együttműködés ötéves programja	113
Kína gazdasági jelenléte Malajziában	113
Kik a kínai befektetők/vállalkozások Malajziában?.....	116
Kína gazdasági lábnyoma: újabb fejlemények.....	117
A Maláj-Kínai Kuantan Ipari Park.....	121
Kína gazdasági szerepvállalási politikája Malajziában	124
A központi és a helyi erők kapcsolatai.....	125
A politikai és üzleti körök összefonódása	126
Összegzés	129
Irodalom.....	130

5. fejezet

Energiatermelés: Kína és Indonézia együttműködése

a „Gyorsított ütem” program első fázisában	133
Bevezetés.....	133
Az FTP-I tervezése: A projekt indoklása, céljai és szerveződési formái.....	136
Az energia előteremtése.....	140
A közbeszerzési eljárás	140

Finanszírozási problémák	143
Műszaki gondok, logisztikai problémák és teljesítetlen elvárások	148
A megoldások keresése	149
A kínai építőipari vállalatok és bankok gyakorlatát meghatározó társadalmi-gazdasági háttér	152
Összegzés	154
Irodalom.....	155

6. fejezet

Kína segély-diplomáciájának korlátai:

tanulságok a Fülöp-szigetokről	159
Bevezetés.....	159
A külföldi segélyek mint a puha erő alkalmazására szolgáló eszközök korlátai: a kínai segélyek esete	163
Kína segélydiplomáciája: folyamatosság és változások	166
A Fülöp-szigetek helyzete Kína délkelet-ázsiai segélydiplomáciájában	170
DAC-konform fogadó ország és nem-DAC rendszerű segélydonor: kihívások előtt a Kína és a Fülöp-szigetek közötti segélykapcsolatok.....	172
Összegzés	181
Irodalom.....	184

7. fejezet

A konfucianizmus újraelismertetése Indonéziában: egy példa Kína puha lábnyomának megjelenésére Délkelet-Ázsiában.....

.....	191
Bevezetés.....	191
Történelmi háttér	192
Az Indonéziában élő kínaiak vallási megoszlása a Suharto utáni korszakban	194
A konfucianizmus mint a „kínaiság” vállalásának vízváltója.....	195
A konfucianizmus mint helyi indonéziai vallás	197
A konfucianizmus és a MATAKIN a Suharto kormányzat idején	199
Előrelépések a konfucianizmus újraelismertetése felé.....	200
Kína és a „kínaiság” felértékelődése Suharto bukása után	202
A „kínai” vallás új áramlatai.....	205
Összegzés	206
Irodalom.....	207

8. fejezet

Konfuciusz Intézetek Délkelet-Ázsiában:

az új tendenciák értékelése Kína puha diplomáciájában	213
Bevezetés.....	213
A KI program: áttekintés	215
A KI-k és a befogadó országok	216
Az intézetek támogatása a kínai állami költségvetésből.....	218
Teljesítményértékelés.....	220
A KI-k mint Kína puha lábnyomának letéteményesei Délkelet-Ázsiában.....	222
A guanxi létrehozása Thaiföldön, Szingapúrban és Kambodzsában.....	224
A KI program Thaiföldön	224
Guanxi a thai elitek képviselői körében	225

Guanxi a thai kormányzati szervekkel	225
Guanxi a thaiföldi oktatási intézményekkel.....	226
Guanxi a helyi kínai nemzetiségi csoportokkal Thaiföldön.....	227
A KI program Szingapúrban.....	228
Guanxi a szingapúri elit körökkel.....	229
Guanxi a szingapúri kormányzati szervekkel.....	229
Guanxi a szingapúri oktatási intézményekkel.....	230
Guanxi a helyi kínai közösségekkel Szingapúrban	231
A KI program Kambodzsában	231
Guanxi a kambodzsai elittel.....	232
Guanxi a kambodzsai kormányzati szervekkel	232
Guanxi az oktatási intézményekkel Kambodzsában	234
Guanxi a helyi kínai közösségekkel Kambodzsában.....	234
Összegzés	235
Irodalom.....	237
<i>A kötet szerzőiről</i>	<i>245</i>
<i>Jegyzetek.....</i>	<i>247</i>
<i>Név- és tárgymutató.....</i>	<i>289</i>

1. fejezet

Kína puha lábnyomai Délkelet-Ázsiában: alkalmazkodás és versengés

Maria Serena I. Diokno, H. H. Michael Hsiao és Alan Hao Yang

Az utóbbi évtized során egyre több kutatás és szakirodalmi publikáció foglalkozik Kína fokozódó „gazdagodási és erősödési” (*fuqiang*), illetve „megújulási” (*fluxing*) törekvéseivel (Schell and Delury 2013: 5), valamint ezeknek a szomszédos országokra gyakorolt stratégiai hatásaival (Goldstein 2005; Ross and Zhu 2008; Sutter 2010). A figyelem egyfelől Pekingnek a délkelet-ázsiai országokkal főként gazdasági természetű juttatások és befektetési projektek révén kialakított kapcsolataira (Hou and Yeoh 2005; Yeoh, Yoo and Liong 2010), másfelől pedig a szomszédaival folytatott vitákban betöltött központi szerepére (Yahuda 2012; Huang and Billo 2015) irányult. Újabb értelmezések Kína aktív szerepvállalását a délkelet-ázsiai régióban a „csatlósi-adófizetői viszonyok utóéleteként” (Reilly 2013: 161-2), egyfajta „Eastfáliai béke” koraként (Maogoto and Coleman 2013) vagy a „függőségi politika” gyakorlataként (Hsiao and Yang 2014) jellemezték. Kína már igen régóta célul tűzte ki délkelet-ázsiai szomszédainak bevonását a saját „befolyási övezetébe” (Kang 2010; Reilly 2013), ezúttal a politikai, gazdasági és biztonsági rendben bekövetkező hatalmi eltolódások kiaknázásával az egyesek által „Kína Karib-tengerének” nevezett Dél-kínai-tengert használva fel (Holmes and Yoshihara 2006; Kaplan 2014: 32-50) a part menti perifériákra kiterjesztett befolyásának indító platformjaként (Acharya 2013; Hagstrom and Jerden 2014).

A Kína és Délkelet-Ázsia között jelenleg fennálló kapcsolatok jellemzésére ma is használt bizonyos kifejezések – például „csatlós államok”, „hűbéri viszonyok” vagy „befolyási szféra” – régmúlt időkre utalnak vissza. Az, hogy ezek a fogalmak új jelentéssel ismét a felszínre kerültek, nem csupán Kína délkelet-ázsiai jelenlétének hosszú és viharos múltjáról tanúskodik, hanem a kínai és délkelet-

ázsiai viszonyok napjainkban folyó átalakulásáról is. Annak megértéséhez, hogy Kína „puha ereje” hogyan érvényesül ma a régióban, szükséges és hasznos lehet egy kis történelmi visszatekintés.

A KÖLCSÖNÖS GYANAKVÁSTÓL A DIPLOMÁCIAI KAPCSOLATOK FELVÉTELEIG, 1950-1990

A Kína és a délkelet-ázsiai országok közötti kapcsolatok alakulását a közelmúltban négy szakaszra lehet felosztani: a kölcsönös ellenségeskedés korszakára 1950-től az 1970-es évekig; a nyitási korszakra az 1970-es évek közepétől az 1990-es évek elejéig; az átalakulás korszakára az 1990-es évektől 2012-ig, és Kína növekvő magabiztosságának korszakára a régióban, 2013-tól napjainkig.

Kína Délkelet-Ázsiára gyakorolt befolyása az első korszakban Kína belső egységétől és stabilitásától függően „hullámzó jellegűnek” volt mondható (Tate 1971: 11), de – mint Tate rámutat – Kína régi dicsőségének emlékezetes pillanatai továbbra is állhatatosan visszhangoztak a régióban. A Kínai Nacionalista Párt és Kína Kommunista Pártja (KKP) közötti politikai küzdelem befejeződésével az 1940-es évek végén Kína új politikai vezetése elsősorban befelé összpontosította a figyelmét, a konfliktus hosszúra nyúlt időszaka után igyekezve konszolidálni a belföldön megszerzett hatalmát. 1950-ben mindössze három délkelet-ázsiai ország létesített formális diplomáciai kapcsolatokat Kínával: Vietnám, Indonézia és Mianmar (az akkori Burma). A három közül ez utóbbinak voltak a legszilárdabb kapcsolatai Kínával. A Csou En-laj kínai miniszterelnök által „*A békés egymás mellett élés öt alapelve*” alapján meghirdetett politika¹ jegyében Peking kiemelte Mianmar fontosságát az 1950-es és 60-as években a perifériákon folytatandó diplomáciai tevékenység szempontjából (Steinberg and Fan 2012: 7).

Peking Vietnámhoz fűződő kapcsolatai ezzel ellentétben igen jelentős ingadozásokat mutattak ebben a korszakban. A két ország közötti kapcsolatok csúcspontját a Kína által a Vietnami Demokratikus Köztársaságnak nyújtott katonai és gazdasági támogatás jelentette, ám miután Vietnám az 1970-es években bevonult Kambozsába és a győztesekhez húzó opportunistá politikát folytatott a Szovjetunió felé, így a kínai-vietnámi kapcsolatok megromlottak. Más okból ugyan, de ebben a szakaszban a Kína és Indonézia közötti diplomáciai kötelékek is kárt szenvedtek. Miután 1965-ben konf-

rontálódott a belföldi antikommunista mozgalommal (Gestok), ami Sukarno megbuktatásához vezetett, az indonéziai kormány 1967-ben felfüggesztette a bilaterális kapcsolatokat Kínával.

Ugyanakkor a többi délkelet-ázsiai ország is gyanakvással kezelte Pekinget, attól tartva, hogy a helyi kommunista mozgalmak kínai támogatásra tehetnek szert. Így tehát, miközben Kambodzsa és Laosz kommunista államai 1958-ban és 1961-ben felvették a diplomáciai kapcsolatot Kínával, erre a többi délkelet-ázsiai ország esetében csak több mint egy évtizeddel később kerülhetett sor.

1. táblázat: Diplomáciai kapcsolatok létesítése Kína és a délkelet-ázsiai országok között

<i>Ország</i>	<i>A diplomáciai kapcsolat felvétele</i>
Vietnám	1950. január 18.
Indonézia	1950. április 13.
Mianmar (Burma)	1950. június 8.
Kambodzsa	1958. július 19.
Laosz	1961. április 25.
Malajzia	1974. május 31.
Fülöp-szigetek	1975. június 9.
Thaiföld	1975. július 1.
Szingapúr	1990. október 3.
Brunei	1991. szeptember 30.

Forrás: Ministry of Foreign Affairs of the People's Republic of China. Various years. (A Kínai Népköztársaság Külügyminisztériuma. Különböző évek.) „Asian Countries” <http://www.fmprc.gov.cn/web/gjhdq_676201/gj_676203/yz_676205/> (Utolsó letöltés: 2017. márc. 23.).

Ebben a korai szakaszban Kína a maga részéről egyfajta jószomszédi politikát folytatott, amelynek jegyében meglehetősen szerény mértékig volt jelen a régióban, és igyekezett elkerülni mindenféle ellenségeskedést a szomszédos országokkal a fennálló territoriális nézeteltérések miatt. 1967-ben azonban komoly megrázkódtatást jelentett Kína számára a Délkelet-ázsiai Nemzetek Szövetségének (ASEAN) létrehozása, mert ezt az új társulást olyan Amerika-barát szervezetnek tartották, amelynek egyik célja éppen a kínai befolyás és szerepvállalás visszaszorítása a régióban (Sheng 2008: 256).

Kína bizalmatlansága az ASEAN-nal szemben végül a belpolitikai fronton bekövetkezett változások hatására szűnt meg. Teng Hsziao-ping reformpolitikája nyomán a maoista Kína „offenzív realizmusa” Teng és utódai „defenzív realista alapállásává” alakult át (Tang Shiping 2008: 141). A KKP Központi Bizottsága 1978-ban megren-

dezett tizenegyedik kongresszusának harmadik plenáris ülésén elfogadták a külső hatalmakkal fenntartandó békés viszonyokra törekvés jegyében kidolgozott „reform és nyitás” politikáját (Li 2009: 19). Ez a politika a Kína és Vietnám közötti háború során 1979-ben szinte azonnal komoly kihívással nézett szembe, az 1990-es évek elejére azonban, amikor a délkelet-ázsiai országok közül utolsóként Szingapúr² és Brunei is felvette a formális diplomáciai kapcsolatot Kínával, a nyitás már teljes mértékig megvalósult a régióban.

A „FELPUHULÁSTÓL” KÍNA MAGABIZTOS FELLÉPÉSÉIG, 1990-2012

Kína a „nyitás” jegyében újrafogalmazta diplomáciai rendszerét is, a következő négy pillérre alapozva: békés egymás mellett élésre törekvés, az egyeduralom-ellenes érzületek, a gazdasági kapcsolatok fejlesztése, és az ASEAN támogatása. Ezeket az elveket 1989-es bangkoki látogatása alkalmából Li-peng kínai miniszterelnök terjesztette elő (Latif 2007: 197), jelentősen enyhítve a korábbi évtizedekben Kínával szemben kialakult bizalmatlanság és gyanakvás légkörét.

Ez a fajta külpolitika – csakúgy, mint korábban – valójában a belső gazdasági reformpolitika nyomán bekövetkezett gyors növekedés mellékterméke volt. Peking új politikai diskurzusa két speciális célt tűzött ki maga elé: a KKP hatalmának fenntartását és az azzal kapcsolatos globális szintű aggodalmak csökkentését, hogy Kína növekvő hatalma destabilizálhatja a fennálló világrendet.

Peking tehát az 1990-es évek elején a „harmonikus társadalom” (*hexie shehui*) eszméjére építve hozzákezdett belföldi politikai hatalmának és legitimitásának megszilárdításához (Guo and Guo 2008). Remélték, hogy ha több figyelmet fordítanak a társadalmi egyenlőségre és igazságosságra, ezzel növelhetik az állam lehetőségeit a közbizalom elmélyítésére és erősíteni tudják a rezsim legitimitását (Li, Sato and Sicular 2013). A külpolitikai fronton Peking kiterjesztette a harmonikus társadalom hazai koncepcióját a „harmonikus világ” politikájára is, a saját felemelkedéséhez kívánatos regionális támogatás megnyerésére irányuló nagyszabású stratégiaként (Chen and Yang 2013). Meg kell jegyezni, hogy ekkorra már az ASEAN valamennyi tagállama külön-külön felvette a diplomáciai kapcsolatokat Kínával, miközben Kína és az ASEAN viszonya multilaterális szinten is kezdett normalizálódni.